

Ali Smith, scriitoare și jurnalistă scoțiană, s-a născut în 1962 la Inverness. A studiat la Inverness High School, apoi a urmat cursuri de limbă engleză și literatură la University of Aberdeen în perioada 1980–1985. A câștigat Premiul Bobby Aitken Memorial pentru poezie, acordat de universitate în 1984. Din 1985 până în 1990 a făcut un doctorat (nefinalizat) având ca temă modernismul american și irlandez la Newnham College, Cambridge. Smith s-a mutat de la Cambridge la Edinburgh în 1990 și a ținut prelegeri de literatură scoțiană, engleză și americană la University of Strathclyde. A părăsit universitatea în 1992. În timpul doctoratului, Ali Smith a scris câteva piese de teatru care s-au jucat la Edinburgh Festival Fringe și Cambridge Footlights. În 1995 a debutat cu o colecție de povestiri, *Free Love and Other Stories*, care a câștigat Saltire First Book of the Year Award și Scottish Arts Council Book Award. Smith este autoarea multor scrieri de ficțiune, printre care se numără *Hotel World* (2001), roman finalist la Premiul Orange și la Premiul Man Booker și câștigător al Scottish Arts Council Book of the Year Award; *Accidental* (*The Accidental*, 2005), câștigător al Whitbread Award și finalist la Premiul Man Booker și la Premiul Orange; *Fata întâlnește băiatul* (*Girl Meets Boy*, 2007), *Era să fiu eu* (*There But For The*, 2011), *Cum să fii și una, și alta* (*How to Be Both*, 2014), finalist la Premiul Man Booker și câștigător al Baileys Women's Prize for Fiction, Goldsmiths Prize, Saltire Society Scottish Fiction Book of the Year Award și al Premiului Costa pentru roman; *Toamna* (*Autumn*, 2016), finalist la Premiul Man Booker, *Iarna* (*Winter*, 2017) și *Primăvara* (*Spring*, 2019), finalist la British Book Award, primele trei romane dintr-o proiectată tetralogie dedicată anotimpurilor. Scrie articole pentru *The Guardian*, *The Scotsman*, *New Statesman* și *Times Literary Supplement*. Ali Smith locuiește în Cambridge, Anglia.

Ali Smith Iarna

Traducere din limba engleză și note
IRINA NEGREA

Dumnezeu murise: asta, pentru început.

Și iubirea romantică murise. Cavalerismul murise. Poezia, romanul, pictura, toate muriseră, iar arta murise și ea. Teatrul și filmul muriseră deopotrivă. Literatura murise. Cartea murise.

Modernismul, postmodernismul, realismul și suprarealismul muriseră toate. Jazzul murise, muzica pop, disco, rap, muzica clasică erau moarte. Cultura murise. Decența, societatea, valorile familiei muriseră. Trecutul murise. Istoria murise. Statul bunăstării murise. Politica murise. Democrația murise. Comunismul, fascismul, neoliberalismul, capitalismul, toate muriseră, iar marxismul murise și el, feminismul era mort, de asemenea. Corectitudinea politică era moartă. Răsismul murise. Religia murise. Gândirea murise. Speranța murise. Adevarul și ficțiunea muriseră aşijderea. Mass-media murise. Internetul murise. Twitter, instagram, facebook, google muriseră toate.

Dragostea murise.

Moartea murise.

O sumedenie de lucruri erau moarte.

Unele, totuși, nu erau moarte, sau nu erau moarte
încă, pentru oameni și cărți

Viața nu era moartă încă. Revoluția nu era moartă.
Egalitatea de rasă nu murise. Ura nu murise.

Dar computerul? Mort. TV? Mort. Radio? Mort.
Telefoanele mobile erau moarte. Bateriile erau moarte.
Căsniciile erau moarte, viața sexuală era moartă, con-
versația era moartă. Frunzele erau moarte. Florile erau
moarte, moarte în apa lor.

Imaginează-ți să fii bântuit de fantomele tuturor
acestor lucruri moarte. Imaginează-ți să fii bântuit de
fantoma unei flori. Nu, imaginează-ți să fii bântuit
(dacă ar exista posibilitatea de a fi bântuit, și n-ar fi
doar nevroza sau psihoza) de fantoma (dacă ar exista
într-adevăr fantome, și nu doar imaginația) unei flori.

Fantomele propriu-zise nu muriseră, nu tocmai. În
schimb, au apărut următoarele întrebări:

*sunt fantomele moarte
sunt fantomele moarte sau vii
sunt fantomele mortale*

dar în orice caz uitați de fantome, nu vă mai gândiți
la ele fiindcă aceasta nu este o povestire cu fantome,
deși se petrece în dricul iernii, în Ajunul Crăciunului
(Crăciunul, de asemenea, mort), într-o dimineață înso-
rită și luminoasă a nouului mileniu în încălzire globală,
ci este o povestire despre lucrurile reale care se petrec
realmente în lumea reală implicând oameni reali în
timp real pe pământul real (ah-hah, pământul, de ase-
menea, mort):

Bună dimineață, a spus Sophia Cleves. La mulți ani
în ajunul Crăciunului.

I se adresa unui cap destrupat.

Era un cap de copil, doar capul, desprins de orice
trup, plutind singur în aer.

Și ce tenace era capul acesta! Se împlineau patru
zile de când se afla în casa ei; când a deschis ochii
în această dimineață, capul era tot aici, de data asta,
planând deasupra chiuvetei și privindu-se în oglindă.
S-a răsucit cu fața spre ea în clipa în care a vorbit cu el,
iar când a văzut-o, negreșit – dar se poate spune despre
ceva fără gât sau umeri că face o plecăciune? negreșit
s-a apăcat, cumva s-a înclinat înainte cu ochii în jos,
respectuos, apoi s-a ridicat curtenitor și gentil, o ple-
căciune sau o reverență? Era de sex masculin sau femi-
nin? Indiferent ce era, era foarte manierat, politicos,
un cap de copil bun și politicos (încă în faza prelimba-
jului, din moment ce tăcea mereu), acum de mărimea
unui cantalup (era o ironie sau un neajuns de-al ei să
fie mai obișnuită cu pepenii decât cu copiii? norocul
ei, dacă Arthur se prinsese repede când era mic că ea

preferă ca un copil să aspire să fie mai puțin copilăros), deși nu aducea niciună asemenea fiindcă avea un chip și o coamă de păr des cu vreo câțiva centimetri mai lung decât el, un păr răvășit, bogat, negru, unduios, mai degrabă romantic ca un cavaler în miniatură dacă era băiat, sau, dacă era fată, cumva în genul copilei împodobite cu frunze în parcul din Paris, cu spatele la obiectivul camerei, pe o carte poștală veche alb-negru reproducând imaginea realizată de fotograful francez din secolul XX Édouard Boubat (*fetiță cu frunze moarte, Jardin du Luxembourg, Paris, 1946*), iar când Sophia se trezise din somn în această dimineață și îl văzuse acolo, un cap cu ceafa spre ea, părul se mișcase ademenitor, săltând și coborând ușor în aerul încălzirii centrale, dar doar pe o parte, partea plasată direct deasupra caloriferului; acum s-a legănat și a pâlpâit o clipită în spatele unduirilor și balansurilor capului plutind liber, aidoma părului cuiva surprins la ralant într-o imagine flu dintr-o reclamă pentru şampon. Vezi? O reclamă pentru şampon nu e cu stafii sau strigoi. Nu are nimic înfricoșător.

(Doar dacă reclamele pentru şampon, sau poate toate reclamele, nu sunt de fapt decât niște vizuini însășimănătătoare cu morți-vii, iar dacă nu ne mai șochează și doar fiindcă ne-am învățat atât de mult cu ele.)

În orice caz, capul nu era deloc înfricoșător. Era drăgălaș și sfios prin atitudinea lui protocolară, ori, asemenea aprecierii nu se pot asocia cu un lucru mort sau cu ideea de spirit rătăcitor al unui lucru mort – și nici nu părea cătuși de puțin mort, deși aveai senzația că ar putea fi un pic cam cartilaginos dedesubt,

în locul unde ar fi fost cândva un gât, unde persistă bănuiala, dar doar atât, că ar exista ceva mai visceral, zdrențuit, cărnos.

Dar orice ar fi fost acolo de acest fel era bine vărăt în spatele părului și al bărbiei, nefiind ceea ce te frapa inițial, căci, dimpotrivă, remarcai viața din el, căldura comportamentului său, și plutea și săltă vesel în aer lângă ea, ca o micuță geamandură verde într-o apă lină, în timp ce Sophia se spăla pe față și pe dinți, și zbură diafan în fața Sophiei și se întrețesea, ca o mică planetă în propriul ei microunivers, printre rămurelele prăfuite ale colecției de orhidee moarte de pe palierul inferior, emana mai multă bunătate decât orice cap de Buddha pe care Sophia îl văzuse vreodată, orice cap pictat al vreunui Cupidon sau îngeraș stupefiat din pomul de Crăciun.

La bucătărie, Sophia a pus apă și cafea în espressor. A înșurubat capacul espressorului și a aprins aragazul. În acel moment, capul s-a tras la o parte simțind brusc căldura. Îi râdeau ochii ghiduș. Jucându-se parcă, se aventura înspre flacără și apoi se ferea înapoi.

O să-ți ia foc părul, i-a spus ea.

Capul a scuturat din cap. Ea a râs. Încântător. Mă întreb dacă știe ce este Crăciunul, dacă a auzit de Ajunul Crăciunului.

Dar care copil nu știe?!

Mă întreb cum sunt trenurile astăzi. Mă întreb dacă i-ar plăcea să îl duc la Londra. Am putea merge la Hamleys¹. Buculețele de Crăciun.

¹ Celebri magazin de jucării situat în Londra, pe Regent Street

Am putea merge la grădina zoologică. Mă întreb dacă o fi fost vreodată la grădina zoologică. Copiilor le place la grădina zoologică. Mă întreb dacă la grădina zoologică o mai fi deschis acum, atât de aproape de Crăciun. Sau am putea merge să vedem, nu ştiu, gărzile regale, precis sunt la datorie, indiferent că e Crăciunul sau nu, purtându-şi căciulile din blană de urs și tunicele roșii. Ar fi ceva superb. Sau Science Museum, unde, printre alte lucruri, dacă vrei, poți să-ți vezi oasele prin mâini.

(Ah.

Capul nu avea mâini.)

În fine, aş putea apăsa eu pe butoane în locul *lui*, lucrurile interactive, aş putea să fac eu acele lucruri în locul lui dacă nu le poate face singur. Sau la V & A¹. Sunt lucruri de o rară frumusețe, indiferent cât de bătrân sau Tânăr ești. La Natural History Museum. Aş putea să-l vâr sub haină. Pot să iau o geantă mare. Decupez niște fante pentru ochi. Pun o eșarfă împăturită pe fundul gentii, un pulover, ceva moale.

Capul era pe pervazul ferestrei, adulmecând ceea ce mai rămăsese din cimbrul de la supermarket. Închisese ochii de plăcere pesemne. Își freca fruntea de frunzulițe. Miroslul de cimbru s-a răspândit în bucătărie și planta s-a răsturnat în chiuvetă.

Dacă tot era acolo, planta adică, Sophia a deschis robinetul și a udat-o.

Apoi, s-a așezat la masă cu cafeaua. Capul s-a instalat lângă castronul cu fructe, mere, lămâi. Acum masa

Sophiei semăna cu un fel de ilustrație comică, o instalație sau o pictură a artistului Magritte, „Acesta nu este un cap“; sau nu, cum erau capetele lui Dalí sau ale lui De Chirico, însă noștire, ca la Duchamp, care a pus o mustață pe Mona Lisa, poate chiar ceva asemănător cu o natură moartă pe masă, ca la Cézanne, care ei î se părușe întotdeauna, pe de o parte, răscălit, iar pe de altă parte, înviorător, dat fiind că dezvăluie, deși e greu de crezut, că lucruri cum ar fi merele și portocalele pot fi deopotrivă albastre și purpurii, culori pe care n-ai fi crezut niciodată că le-ar putea avea.

În unul dintre ziare, recent, văzuse o imagine înfățișând un fel de zid din oameni stând în fața zidului pe care atârnă Mona Lisa la Luvru. O văzuse și ea pe Mona Lisa reală, dar demult de tot, înainte să-l fi avut pe Arthur, ceea ce însemna acum trei decenii, și fusese destul de dificil chiar și atunci să vadă ceva din tablou, din cauza gloatei mari de oameni postați în fața picturii ca să o fotografieze. Fusese, de asemenea, remarcabil de mică, opera de artă adică, mult mai mică decât s-ar fi așteptat ea să fie o capodoperă atât de celebră. Poate că mulțimea din față ei făcuse ca ochiul să o percepă mai mică decât era.

Dar deosebirea era că oamenii care stăteau acum în fața tabloului nici nu se mai sinchiseau măcar să se întoarcă spre el. Majoritatea erau cu spatele la tablou, fiindcă se fotografiau pe ei însiși cu el; în ziua de azi, pictura aceea veche zâmbea superior la spinările oamenilor, care țineau telefoanele sus, deasupra capetelor, în aer. Ai fi zis că salutau toți. Dar ce să salute?

Pe ei însiși?

Capul de pe masă și-a arcuit sprâncenele uitându-se la ea. Ca și cum i-ar fi citit gândurile, a afișat un mic surâs afectat, ca Mona Lisa.

Foarte nostrim. Foarte intelligent.

National Gallery? Oare i-ar plăcea la National Gallery? Sau la Tate Modern?

Dar toate aceste locuri, chiar dacă erau cumva deschise astăzi, aveau să închidă la amiază, ca majoritatea locurilor publice și, în orice caz, trenurile, în Ajunul Crăciunului.

Bun. Nu Londra.

Ce, atunci? O plimbare pe faleza stâncoasă? Dar dacă bate vântul și suflă capul cu totul spre largul mării?

A simțit o durere în piept imaginându-și aşa ceva.

Indiferent ce voi face azi, poți să vii și tu, i-a spus ea capului. Dacă ești cuminte și liniștit.

Dar nici nu-i nevoie să spun asta, s-a gândit ea. Nu cred că aş fi putut avea vreun musafir mai cuviincios.

E foarte placut, cu tine în casă, a spus ea. Ești foarte bine-venit.

Desigur, capul a părut fericit să audă asta.

În urmă cu cinci zile:

Sophia se duce în living unde are biroul, pornește computerul, ignoră nenumăratele e-mailuri cu semn roșu și intră direct pe Google, unde tastează

punct albastru verde în ochi

apoi, ca să fie mai clar,

punct albastru verde lateral în câmpul vizual mărindu-se.

Aveți o pată pe iris? Înseamnă că ASTA este!

Pete, puncte și musculițe: vezi ce este în ochii tăi Când închid ochii... văd punctuație colorată: askscience

Vedere încreșătoare, puncte mișcătoare sau firicele în câmpul vizual, sensibilitate la lumină și Când vezi punctuație colorată – tulburări ale vederii și ale ochiului

Forum – eHealthForum

5 indicii că ai migrenă retinală – Informații despre dureri de cap și migrene.

Fenomen entoptic – Wikipedia.

Se uită pe două site-uri. Cataracte. Probleme de filtrare a luminii. Degenerescență maculară. „Musculițe“ în ochi.

Migrene. Posibilă desprindere de retină. Prezența-vă imediat la medic, dacă punctuația sau musculițele sunt persistente sau vă îngrijorează.

Apoi, căută pe google

când vezi o mică sferă verde-albastră în marginea laterală a câmpului vizual

Apare imediat „arta de a vedea“: percepția celui de-al treilea ochi & privirea mistică, o sumedenie de chestii despre clarviziune, și de ce a vedea luminițe este un semn de la îngerii tăi/Doreen Virtue – Official.

Oh, ce Dumnezeu!

Își face o programare, peste două zile, la un optician dintr-un lanț de magazine de specialitate din oraș.

Opticiană, o Tânără blondă, ieșe dintr-o încăpere din spate și se uită pe monitor, apoi se uită la Sophia.

Salut, Sophia, eu sunt Sandy, zice ea.

Salut, Sandy. Aș prefera să îmi spui „doamna Cleves“, zice Sophia.

Desigur. Vino cu mine, S..., să, zice opticiană.

Opticiană urcă pe o scară în partea din spate a magazinului. La etaj, se află o cameră cu un scaun înălțat, cam ca la dentist, și diverse aparate. Opticiană arată spre scaun, sugerând că Sophia să se aşeze pe el. Ea stă în picioare la un birou, făcând niște însemnări. O întrebă pe Soph... să, doamna Cleves, când a fost ultima oară la un optician.

Este prima mea vizită la un optician, spune Sophia.

Și ai venit acum fiindcă te deranjează un pic vede-re, spune opticiană.

Asta rămâne de văzut, spune Sophia.

Ha, ha! face Tânără opticiană, de parcă Sophie ar fi fost spirituală, ceea ce nu e cazul.

Opticiană efectuează teste de citit la distanță și teste de citit de aproape, teste de vedere pentru fiecare ochi în parte, teste în care un suflu de aer lovește ochiul deschis, un test în care se uită în interiorul ochilor Sophiei cu o lumină, ceea ce face ca Sophia să fie uimită (și, în mod neașteptat, impresionată) că poate vedea o ramificație a vaselor ei de sânge, și un test în care trebuie să apeși pe un buton pentru a înregistra când și dacă poți vedea un anumit punct în timp ce se mișcă peste tot pe ecran.

Apoi, o întrebă din nou pe Sophia care este data ei de naștere.

Doamne! Am crezut că am notat eu greșit data, spune opticiană. Fiindcă, sincer, ochii dumitale sunt într-o formă excelentă. Nici măcar nu ai nevoie de ochelari de citit.

Văd bine, spune Sophia.

Da, spune opticiană, și vezi într-adevăr foarte bine pentru o persoană din categoria dumitale de vîrstă. Ești efectiv norocoasă.

Norocoasă, zici? spune Sophia.

Păi, imaginează-ți următoarea situație, spune opticiană. Imaginează-ți că eu aş fi un mecanic auto și cineva mi-aduce la service o mașină; e o mașină din anii 1940, iar când ridic capota, constat că motorul este aproape la fel de curat ca atunci când a ieșit din fabrică în (opticiană verifică pe formularul ei), în 1946, absolut uimitor, un triumf.

Vrei să spui că eu sunt ca un Triumph vechi, zice Sophia.

Ca nouă, da, spune opticiană (care în mod lîmpede habar nu are că a existat vreodată un automobil Triumph). Aproape ca și cum nu ar fi fost niciodată folosită. Nu știu cum ai făcut asta.

Insinuez că toată viața am umblat cu ochii închiși sau că am neglijat cumva să îmi folosesc ochii pe deplin? spune Sophia.

Da, ha, exact, spune opticiană analizând documentele și capsând ceva peste altceva. Infracțiunea de insuficientă folosire a ochilor, va trebui să raportezi asta la autoritățile pentru ochi.

Pe urmă, observă fața Sophiei.

Ah, zice ea. Hm.